

НТШ В ОСОБИСТИХ СПОГАДАХ ТА РЕФЛЕКСІЯХ

Я називаюся Даґмара Турчин – Дувірак. На Дворічних Загальних Зборах у квітні 2024 року мене обрали Головою НТШ в Канаді. Хоча на цій посаді я лише кілька місяців, в НТШ я працюю вже досить довго. Тому я вирішила розповісти про себе, свій досвід праці в НТШ, і також поділитися своїми роздумами щодо діяльності НТШ та його майбутніх перспектив.

Отже, я народилася в Західній Україні, виростала і вчилася у Львові. Освіту здобула у Львівській консерваторії ім. Лисенка (тепер Національна Музична Академія ім. Лисенка), за фахом ‘музиколог’. Потім писала дисертацію в Києві, в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. Рильського Академії Наук України. Після захисту докторату працювала старшим науковим співробітником того ж Інституту.

В 1989 році повернулася до Львова, до рідної консерваторії ім. Лисенка, де на кафедрі історії музики почала читати курси історії української музики та семінари з західноєвропейської музики 20-го століття.

Моє повернення до Львова співпало з відновленням у Львові Наукового Товариства ім. Шевченка. Я почала працювати на кафедрі у вересні, а в жовтні почалися перші засідання Товариства. Відновлення НТШ практично всі науковці Львова сприйняли з великим ентузіазмом, тому до лав НТШ вступали цілими кафедрами, та навіть цілими інститутами. Наші перші засідання відбувалися головно в Науковій бібліотеці ім. Стефаніка, як також в інституціях, де ми працювали.

Першочерговим завданням відновленого НТШ стало заповнення величезної кількості білих плям в нашій історії, науці і культурі, повернення в українську науку та культуру імен та здобутків, що були викресленими впродовж попередніх радянських десятиліть комуністичною владою. Так, для нас, музикологів, це було повернення з напівзабуття чи повного забуття творчості музикантів, що за комуністичної влади були або репресовані, або фізично знищені, або, через еміграцію, проголошені ворогами народу і викинені з культурного обігу в Радянській Україні. Яскравий приклад - це постать Василя Барвінського, репресованого та забороненого в повоєнні радянські часи, твори якого були спалені у дворі Львівської консерваторії.

Перша книжка про Барвінського з’явилася 1990 року, а за нею пішла копітка праця по віднайденню, редагуванню та публікації його музичних партитур, що, здавалося, були втрачені назавжди. А далі пішла публікація його музикологічної спадщини, статей та рецензій, епістолярії, щоденників, та інших матеріалів. До публікації останньої книжки, що вийшла вже у 2008 році, доклалося і НТШ Канади, фінансово підтримавши її видання в Україні.

Чи не найбільш вражаюче досягнення відновленого НТШ у Львові – його видавнича діяльність. Буквально щомісяця почали з’являтися грубезні томи Записок НТШ різних секцій та комісій Товариства, зокрема і два видання Музикознавчої Комісії 1993 та 1996 років, де є і мої статті.

В 1995 році я одружилася з канадським українцем і приїхала до Канади. Моє життя цілковито змінилося. І хоча я продовжувала утримувати контакти з моїми колегами в Україні і брати участь у спільних проєктах, все ж мені дуже бракувало наукового середовища, яке було моїм життям в Україні. Ним для мене стало Наукове Товариство ім. Шевченка в Канаді.

Щасливий випадок звів мене на початку 2000-тих з панством Даревичів, професорів на Університеті Йорк. Мій брат Аскольд є фізиком, який і сьогодні працює у Львові. В 2001 році він працював над спільним проектом з проф. Юрієм Даревичем на Університеті Йорк. Через нього я познайомилася з проф. Дарією Даревич, яка на той час стала головою Наукового Товариства ім. Шевченка в Канаді. Проф. Даревич запросила мене спочатку прочитати кілька лекцій про українську музику на її курсі з української культури на Йорк Університеті, а далі запропонувала стати членом НТШ. В червні 2004 року я стала членом НТШ і так почалася моя робота в Товаристві.

В 2005 і 2006 роках я взяла участь у двох Канадських Конгресах Суспільних і Гуманістичних Наук, які разом з Університетами Онтаріо і Українською Вільною Академією Наук в Канаді організувала Голова НТШ проф. Дарія Даревич. 28 травня 2005 року Конгрес відбувся в Університеті Західного Онтаріо, де я мала доповідь про динаміку взаємодії українських музичних культур Східної і Західної України 1920-1930х років.

27 травня 2006 року Конгрес відбувся в Університеті Йорк. На сесії, присвяченій 150-літтю з дня народження Івана Франка я представила доповідь "Деякі аспекти впливів Івана Франка на музичне життя його часу".

21 вересня 2006 року я за ініціативи тодішнього референта імпрез д-ра Марка Роберта Стеха виступила в НТШ з доповіддю про українську музику 1960х -1970х років.

У 2008 році я стала членом Дирекції НТШ, її пресовим референтом. Ці функції я виконувала до 2016 року, і за цей час написала більше 120 статей, що друкувалися в українській пресі Канади і Америки. На той час ця праця була досить важливою, оскільки фізична, паперова преса широко циркулювала в нашій громаді і активно читалася. До мене не раз підходили люди на наших заходах і висловлювали свої думки з приводу тих чи інших моїх рецензій.

Надзвичайно пам'ятною подією як для мене, так і для усього НТШ Канади стало святкування 60-ліття НТШ в Канаді, що відбулося 24 жовтня 2009 року.

В конференції, що тривала цілий день, я взяла участь в круглому столі, де обговорювалися шляхи подальшого розвитку НТШ.

Увечері відбувся урочистий бенкет, де святочне слово мав д-р Франк Сисин, провадила вечором проф. Марта Дичок, і де показували фільм, який ми оглядали сьогодні.

Не забуду радісний і оптимістичний настрій, який панував на тому святкуванні: Україна вже майже 20 років була незалежною державою, при владі ще був найбільш проукраїнський з усіх президентів Віктор Ющенко, і майбутнє видавалося ясным і впевненим.

Дуже пам'ятним для мене видався також наступний, 2010 рік. В тому році у видавництві University Toronto Pres. вийшла у світ книжка *Modernism in Kyiv: Jubilant Experimentation*.

Співредактором разом з режисером Вірляною Ткач була членкиня НТШ з Оттави, проф. Ірена Макарик, а в книжці, поряд з статтями проф. Макарик, нашого члена проф. Торонтоного університету Тараса Кознарського, а також нашого члена з Вінніпегу проф. Мирослава Шкандрія, була також моя стаття про український музичний модернізм 1920х років.

У зв'язку з цією подією 16 жовтня того року в Торонті відбувся симпозіум НТШ "Український модернізм в міжнародному контексті", де виступили наші члени НТШ Ірена Макарик, Тарас Кознарський, Мирослав Шкандрій, я, та гості з Америки театральний режисер Вірляна Ткач і проф. Мирослава Мудрак.

Того ж таки жовтня 2010 року я і д-р Дарія Даревич взяли участь у конференції в Празі під назвою “Українська повстанська армія інакше: в літературі, мистецтві, культурі”.

Конференція була організована Національною бібліотекою Чеської республіки та проходила 21-22 жовтня. Д-р Даревич виступила з доповіддю про графіку Ніла Хасевича, а я - з доповіддю про поетично-музичний світ пісень УПА.

Пізніше вийшла у світ книжка з матеріалами конференції.

Ця конференція та книжка в свою чергу стали поштовхом до організації подібної конференції тут в Торонті, на НТШ. Вона відбулася вже 12 травня 2012 року і була присвячена 70-літтю створення УПА. У конференції, помімо д-р Даревич і мене, взяли участь проф. Орест Субтельний, канд. наук Галина Костюк, проф. Петро Потічний та проф. Юрій Даревич.

22 березня 2013 року я виступила з доповіддю “ Лисенко і Шевченко”. Стаття на основі цієї доповіді була потім опублікована в Західноканадському збірнику, присвяченому 200-літтю Тараса Шевченка.

В 2013 році я, як делегат НТШ Канади, представляла нашу організацію на урочистих святкуваннях у Львові з нагоди 140-ліття Наукового Товариства ім. Шевченка.

Святкування відбувалися з 14 по 16 жовтня і набули справді небувалого, я б сказала, державного розмаху. Відкриття – урочиста академія НТШ - відбулося в Львівському оперному театрі.

Перше пленарне засідання – в актовому залі Львівського Університету ім. Франка. Тут виступали голова НТШ в Україні д-р Олег Купчинський, шановні гості голова Світової Ради НТШ проф. Леонід Рудницький, голова НТШ в Словаччині академік Микола Мушинка.

Я також виступала на тому пленарному засіданні з доповіддю про Миколу Лисенка та його роль в організації та діяльності НТШ наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть.

Засідання різноманітних секцій відбувалися одночасно в різних локаціях по всьому місту, так що відвідати всі події було практично неможливо. Заключне урочисте пленарне засідання конференції мало місце в чудовій актовій залі Львівської Політехніки.

На конференції були присутні учасники з усіх областей України – як виявилось, за роки української незалежності осередки НТШ відкрились у багатьох містах і регіонах України – навіть Криму. Так само, за цей час змінився головний напрямок діяльності НТШ в Україні. Ним стало написання енциклопедії НТШ, і здійснення цього проекту поставив за мету свого життя тодішній голова НТШ в Україні д-р Олег Купчинський.

В межах святкувань відбулися також Збори Світової Ради Наукового Товариства ім. Шевченка, оскільки до Львова прибуло тоді чимало гостей з різних країн. Це були, мабуть, останні такі збори, бо після того голова світової ради Леонід Рудницький зретиґнував і Рада перестала існувати.

Взагалі, мої враження від тієї поїздки до Львова були і дуже радісні і піднесені, і з іншого боку, тривожні. Справді, на поверхні все виглядало добре. Щодо НТШ, Товариство утвердилося у незалежній Україні як потужна наукова організація, за своїми здобутками практично друга Академія Наук України. НТШ мала власний будинок - затишну віллу в тихому центрі Львова, де перебували управа, канцелярія, редакційна колеґія. Держава повернула Товариству і його історичний будинок, що належав НТШ до Другої світової війни. НТШ мало чудову власну книгарню на Академічній, де полиці щільно заставлені десятками, а то й сотками видань НТШ, мало своє видавництво, і розгалуження осередків по всій Україні.

Золотий Львів у ті жовтневі дні виглядав особливо прекрасним, задбаним та ошатним. З іншого боку, куди не рушиш у Львові, всюди на тебе дивилися величезні біл-борди з обличчям Януковича та гаслами партії регіонів. В кулуарах конференції, та навіть з її трибун звучали тривожні міркування з приводу відверто антиукраїнської політики уряду Януковича. Складалося враження, що це – затишшя перед бурею. Це справді була остання мирна золота осінь перед початком Євромайдану, Революції Гідності та російсько-української війни : буквально за кілька тижнів Україна прокинеться у вогні пожеж та вибухів.

Повертаючись до хроніки подій, 2014 рік був пам'ятним великим ювілеєм: 200-літтям від дня народження Тараса Шевченка. Наше НТШ відзначило цю дату конференцією 22 березня 2014 року. У ній взяли участь відома літературознавиця з України д-р Тамара Гундорова, проф. Тарас Кознарський, проф. Максим Тарнавський, д-р Марко Роберт Стех. Я виступила з доповіддю “150 літ музичної шевченкіяни”.

26 жовтня я виступила в Монреалі з доповіддю “Інтерпретація поезії Шевченка у творах українських композиторів”.

Того року ми також відзначали 100-ліття Українських Січових Стрільців. Цій події була присвячена друга сесія грудневої конференції “Члени НТШ в Науці”, де 6 грудня я мала доповідь “Людкевич і Січове Стрільцтво”.

Останньою моєю доповіддю на НТШ була доповідь 24 січня 2020 року про книжку та фільм проф. Стефанії Павлишин присвячені визначній українській співачці світової слави Ірі Маланюк. Це була одна з останніх доповідей на-живо перед початком пандемії.

В 2016 році я закінчила свої обов'язки пресового референта в Дирекції і перебрала обов'язки референта наукових стипендій та підтримки наукових видань. Від 2014 року наше НТШ почало оголошувати конкурси на дослідження та написання наукової статті в ділянці українознавства з метою підтримання інтересу до українських студій серед молодих та незалежних науковців. За це останнє десятиліття НТШ підтримало 14 молодих науковців, а ряд їхніх статей були опубліковані у наукових журналах Канади, Америки та України. В 2022 році д-р Даревич передала свої повноваження голови проф. Дичок, а я, поряд з продовженням функцій референта стипендій, стала також і заступником голови. В квітні цього року я стала головою НТШ Канади.

Отже, 20 років активної участі в НТШ. За ці десятиліття я спостерігала, як мінялося життя, умови, обставини навколо НТШ, і як, у зв'язку з цим, мінялися і характер, і форми діяльності нашого Товариства. Що мене особисто вражає, це те, що НТШ завжди виявляло надзвичайну стійкість у дотриманні та втіленні в життя осноположних принципів Товариства, а водночас і гнучкість, спроможність пристосуватися до нових обставин і успішно продовжувати в цих нових обставинах працювати.

Візьмемо, до прикладу, пандемію коронавірусу. Не зважаючи на карантин, що унеможливив проведення заходів на живо, НТШ дуже швидко пристосувалося до нових обставин і продовжило успішно працювати в режимі Zoom та zoom вебінарів. Ми організували кілька дуже успішних конференцій та ряд чудових доповідей. Одна з найбільш вдалих доповідей НТШ – доповідь колишнього Надзвичайного посла Канади в Україні мгр. Романа Ващука “Вибачайте, якщо щось було не так” – відбулася в жовтні 2020 року власне онлайн, і зібрала десятки тисяч переглядів.

Після того, як пандемія закінчилася, ми продовжили практику віртуальних доповідей та конференцій, поєднуючи та чергуючи їх з доповідями та конференціями на живо. Прикладом такого поєднання є формат нашої конференції цього року, присвяченої 75-літтю НТШ в Канаді. Тут ми розширили ювілейне святкування як у просторі, так і часі, тобто, проводимо 5 сесій

конференції впродовж усього 2024 року. Причому, тут ми поєднуємо живі події з віртуальними, таким чином, не обмежуючи себе фізичним простором лише Торонто, чи ширше Канади.

Щодо наших сходин Дирекції та навіть Загальних Зборів НТШ, ми виявили, що власне Zoom формат є для нас найбільш ефективним, і продовжуємо цю практику і нині.

Ще одне спостереження стосується нових членів НТШ та прихильників НТШ. Останніми роками до нас прийшло багато молодих науковців, які великою мірою визначають наше сучасне обличчя. Немала заслуга в цьому тих стипендій, які ми від 2014 року щороку надаємо молодим дослідникам.

Молоді науковці останніми роками визначають характер та тон наших конференцій.

Так, власне, дослідженням молодих науковців були присвячені дві віртуальні конференції, що відбулися під час пандемії коронавірусу : *“Члени НТШ в науці: молода генерація”* 4 грудня 2021 року, де виступили три дослідники, і *“Члени НТШ в науці”* 10 грудня 2022 року, де свої дослідження представили 5 молодих науковців.

Молоді талановиті науковці також беруть активну участь в роботі Дирекції НТШ. Д-р Ольга Хомета лише недавно залишила нас, бо отримала працю на університеті в США, а впродовж кількох років залучувала молодих членів до нашої організації. Д-р Надя Герелюк випускає у світ чудові афіші всіх наших подій і розповсюджує їх в соціальних мережах. Д-р Дар'я Глазкова розсилає оголошення НТШ всім членам та прихильникам Товариства. Нарешті, д-р Олександр Романко постійно організовує доповіді та вебінари з питань штучного інтелекту, а також керує програмою MITACS, що займається стажуванням студентів з України в Канаді.

Однак, не лише молоді науковці, але й члени нашої ширшої громади, які цікавляться українською наукою та вважають необхідним її розвивати, є великою підпорою нашої організації. За ці роки, що я була в НТШ, стільки чудових людей допомагали і продовжують допомагати організовувати всі наші заходи, вкладають безкорисливо масу часу і зусиль для того, щоб наша організація успішно працювала. І тому я хочу, користуючись цією нагодою, висловити величезну подяку всім членам НТШ та прихильникам НТШ, завдяки яким ми існуємо і, сподіваюся, ще довго будемо успішно працювати.

Я також хочу подякувати всім членам нашої Дирекції, які працювали над втіленням в життя нашого святкування 75-ліття НТШ. Особлива і окрема подяка нашій передсідниці, референтці конференцій м'р. Улянці Пасічник, яка доклала величезних зусиль до організації цієї, та й багатьох інших наших конференцій.

На закінчення, хочу сказати наступне. Ми тепер переживаємо дуже непрості і нелегкі часи, і майбутнє видається тривожним як для України, так і для цілого світу. За свою історію НТШ пережило чимало важких історичних періодів і завжди воно стояло в обороні української науки, культури, українського народу, української ідентичності. Така місія стоїть перед нами і нині. Не скажу “Як ніколи”, мабуть, правильніше було б сказати “Як завжди”, ми, як і інші українські організації у світі, дуже потрібні Україні.